

Upravništvo:

Kočevje šte. 58.

Uredništvo:

Kočevje šte. 18.

Radikal

Gospodarski, politični in kulturni organ.

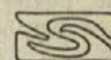
Izhaja vsako drugo soboto zjutraj.

Naročnina:

za celo leto Din. 15,
sicer sorazmerno.

Inserati:

cela stran Din. 400,
sicer dogovorno.

Vabilo

na naročbo in sotrudištvo.

Naše gibanje ob Rinži in Kulpi je navzlic kratki dobi komaj dvomesečnega našega delovanja zadobilo tak obseg, da smo na soglasno zahtevo naših članov sklenili izdajati lastni list iz lastnih sredstev in moči. List bo zastopal ljudske in državne interese, ki se sigurno dajo spraviti v sklad in vzajemnost. Prvo njegovo načelo bo čut pravičnosti in objektivnosti, namen pa širjenje prosvete, humanosti in civilizacije. Prinašal bo članke in preglede o svetovni in domači politiki, o svetovnem in domačem gospodarstvu, ne strahše se tudi poljudnih znanstvenih in strokovnih člankov ter bo zlasti skrbno gledal na to, da naš kmetič, obrtnik in delavec zadobi iz našega lista ona zanesljiva poročila, pregled in informacije v vprašanih vsega civilizovanega sveta, ki jih mora vsak človek v današnji demokratični dobi imeti, skrbeč pri tem, da pride tudi inteligent na svoj račun. Opozarjali bomo državne in odgovorne faktorje na nedostatke v javnem in državnem našem življenju, jih podpirali v njih nalogah, in ako treba, tudi kritizirali. Odločno bomo pa nastopali proti vsem onim elementom, ki pod to ali ono masko rujejo proti naši očetnjavi.

Kdor se torej strinja s temi načeli, nam je dobrodošel kot sotrudi brez ozira na politično skupino, kateri pripada ali je pripadal. Komur pa prilike ne dopuščajo sotrudištva, naj pa naše gibanje podpre s tem, da list sam naroči ter nam pridobi nadaljnjih naročnikov.

Ker smatramo objektivnost in pravičnost za prvo načelo v žurnalistiki, naj se vsakdo, komur bi ev. storili kakšno krivico, obrne le z zaupanjem do nas, da jo po možnosti popravimo.

List bo izhajal vsako drugo soboto zjutraj ter stane letno K 60 ali 15 Din. Vsled osebne požrtvovalnosti naših članov, zlasti onih z dežele, je obstoj listu zasiguran. Radi enostavnosti knjigovodstva pa prosimo, da se plača celoletna naročnina naenkrat, v kateri namen prilagamo položnico.

Upravni in Redakcijski Odbor.

Kaj hočemo?

Bilo je pred tisoč in več leti. Ves svet vzhodno od izliva Labe, kjer leži danes ponosni germanski Hamburg, pa čez Salo, Vltavo, Krkonoše, Donavo, Travno, Alpe, Toblaško polje, čez beneško ravan do Adrije, od Taljamenta čez celo Podonavje do Carigrada in Soluna je posedoval slovanski oratar, prost, svobodan kot ptica pod nebom. Polabje, Pooderje, Povislje, Podonavje in Balkan, ves ta prostrani rodovitni svet je ležal v rokah naših prednikov.

In danes?

Ob izlivu vseh teh rek stoje ponosne in bogate trdnjave tujcev, silne ravani med rečjimi obrežji je zasedel tujec, Slovan pa je našel le grob v svoji lastni po tujcu zasušeni zemlji. Le nemi spomeniki, živeči v imenih krajev, gora, rek in vasi, tvorijo živ njegov nagrobni napis. Rujana, Ljubek, Lipsko, Zala, Travnica, Gradec — Vi vsi ste živ spomenik mrtvim in živ opomin le še v ostankih živečim Slovenom, skritim ob Sprevi v peščene gozdove, stisnjenim ob Vltavi med neprehodne gore, ki jih je pa že zasedel tujec in se že vsesava v Vaše meso, in pa idealno sanjavim Slovencem od Mure pa do peneče se Adrije, kliče jim v spomin nadtisočletni memento mori!

In vzrok?

Poglejmo v preteklost Bodricev in Ljuticev! Ali odprimo knjigo in pogledimo, odkod nadvlada Henrika Medveda nad Polabskimi Sloveni, Valjhuna na Črtomirom, Rudolfa Habsburškega nad Otokarjem. Tugomir, Črtomir, Miljutin, ali Svetopolkovi sinovi, Samovi nasledniki — vsa ta imena krijejo eno in isto v sebi — staro slovansko neslogo ali moderno **strankarstvo** in odkrivajo slovansko jedro: nezmožnost **disciplinirati** samega sebe, **vladati samega sebe!** Ni se zastoj rodil v Slovanstvu največji teoretik anarhizma in v naših nemških sosedih največji teoretik disciplinizma — Bakunin in Marx, dva nasprotna pola, ogenj in voda, dan in noč. In kaj je boljše vizem ali sovjetizem drugega kot poskus sinteze obeh?

Zgodovina se ponavlja. Usoda nam je prihranila lep kos zemlje naših prednikov, ne toliko po naši zaslugi kot po srečnih slučajih, pa ne samo prihranila, položila je v naše roke zopet popolno suvereno oblast čez ta kos, da storimo žnjim, kar nam je

drago. En pameten korak očitno inštinktivno-obrambnega značaja smo že storili: obrnili smo se do brata na Vltavi in glej — tudi on se je ozrl na nas! Po nadtisočletni oddvojenosti so se inštinktivno našle tradicije rase in sklopili smo z bratom zvezo na življenje in smrt. Poiskali bomo sigurno še ostale brate ter jih zbrali v lep venec, ki naj bo dika in krona vsej dosedanji človeški civilizaciji, v venec, o katerem so sanjali naši najboljši ljudje. Toda do tja je pot še dolga in v venec pridejo samo najlepše harmonično ubrane cvetke; odgojiti moramo torej najprej te, urediti moramo pred vsem svoj dom! In kdo naj nam ta dom uredi? Naši volilci, razcepljeni na 14 strank od 3000 glasov dalje pri dveh milijonih volilcev? Ali se zavedajo, da je v njih roke položena državna moč, bodočnost države, usoda naših otrok ter odgovornost pred zgodovino in človeštvom? Ali se zavedajo **cilja in položaja?**

To so nad vse važna vprašanja, ki si jih mora staviti danes vsak pravi Jugoslovan. In da bo dal na ta vprašanja tudi pravi odgovor, to — hočemo mi! S—

Poročila

iz gibanja Radikalne Stranke.

Seja okrajnega odbora se vrši dne **13. novembra t. l. ob 10. dopoldne** v Kočevju v dosedanjih prostorih. Pridejo naj sigurno vsi predsedniki in podpredsedniki ter garantje. S seboj pripelje lahko vsak predsednik na svojo lastno odgovornost ali po sklepu organizacije še dva odposlanca ali sicer ugledna moža.

Dnevni red:

- 1.) Poročilo začasnega okrajnega odbora o dosedanjem delovanju in odstop istega.
- 2.) Volitev definitivnega okrajnega odbora.
- 3.) Volitev Upravnega Sveta „Radikala“.
- 4.) Določitev odposlanstva za kongres stranke v Beogradu za 27. t. m.
- 5.) Eventualia.

Poduk. Član 38 strankinih statutov: Seja je sklepčna, kadar se je udeleži najmanj večina vseh članov. Glede nenavzočih se smatra, da se strinjajo z večino.

„Samouprava“, glavni organ naše stranke in doma ter v svetu najuglednejši srbski list v številki 249 z dne 30. oktobra t. l. piše: „U Kočevju počeo je izlaziti list „Radikal“, kao gospodarski, politični i kulturni organ. List će za sada izlaziti svake druge sobote. U prvome broju, koji je partijski vrlo dobro uredjen, objavljen

je proglas Slovincim od okružnog odbora Radikalne Stranke za Kočevje.

Pojava ovoga lista mnogo će doprineti da braća Slovenci bolje upoznaju našu stranku i da tako i sami postanu članovi i pomagači radikala u velikom i teškom poslu naše ujedinjene otadžbine.

Svome najmlađem a svakojako najinteresantnijem partijskom kolegi šaljem o mi iz „Samouprave“ najtoplije pozdrave i najlepše želje za puni uspeh.“

V času, ko smo se z vsemi močmi vrgli na nevhvaležno delo, da v najtemnejšem kotu naše domovine razženemo otrov in temo tujcev ter prižgemo bakljo pravega državnega rodoljublja, a nam pri tem težavnem delu mečejo različni slovenski „državotvorci“ najrafiniranija polena pod noge, nam je goruja beseda veleuglednega bratskega srbskega lista ne samo v utehu in zadoščenju, ampak tudi v bodrilo, da možato vztrajamo, dokler ne prodremo na celi črti. In to bomo, ker hočemo!

Glavni Odbor Radikalne stranke je na svoji seji dne 10. oktobra t. l. sklenil, da skliče za 27. t. m. državno konferenco oziroma shod stranke v Beograd. Na njo imajo priti vsi poslanci stranke, člani Glavnega odbora, predsedniki okrožnih odborov, odposlanci okrajnih odborov, nadalje začasnega ljubljanskega in predsedniki organizacij ljubljanskega in mariborskega okrožja. Vsi morajo imeti pooblastila od svojih organizacij. Shoda se udeležiti tudi naš okraj; o načinu bo sklepala seja Okrajnega Odbora dne 13. t. m. Shod v Beogradu bo sklepal glede programa, organizacije in strankine taktike. Event. tozadevne predloge naj stavijo posamezne organizacije v našem okraju po svojih predsednikih dne 13. t. m. na seji Okrajnega Odbora.

Na „Radikala“ dobimo vsak dan naročbe iz najširših ljudskih plastij, dasi nismo delali za list niti najmanjše reklame. Pač pa so delali to naši politični protivniki, ki so vedeli za njegovo ime še popreje nego mi ter so zanesli s tem reklamo tudi med hrvatsko in srbsko publiko. Vsem prostovoljnim pomagačem najlepša hvala! Naj bodo prepričani, da so pomagali dobri stvari na noge. Eventuelno se jim priporočamo še za naprej!

Za tiskovni sklad našega „Radikala“ je položil med drugimi tudi gospod Toša Vučkovič, izvoznik iz Mitrovice ob Savi, 5000 K. Gospodu Vučkoviču, ki je še za časa globoke svetovne vojne zahajal v Kočevje in tu z majhnim toda svežim krogom kočevskih Slovencev gojil neomejeno upanje na naskoro popolno državno vstajenje celega našega naroda in ki nas je opozoril tudi na trdno stavbo in solidno delo Radikalne Stranke, bodi izrečena na tem mestu najtoplejša zahvala!

Politični pregled.

Veliki nad štiri leta trajajoči dvoboj med Anglijo, Francijo, Italijo ter Ameriko na eni in Nemčijo ter njenimi zaveznicami na drugi strani je končal v neprilog Nemčije. Nemčija je hotela zavladati nad celo Evropo in Azijo, pa je iz najmočnejše svetovne vojaške in morda tudi prve industrijske države postala občutljivo okrnjena in zadolžena podpoprečna evropska velesila na svem. Politični obraz sveta izgleda sedaj precej drugače, kot pa si ga je zamišljal cesar Viljem s svojimi zvestimi, ko je potegnil za skrbno nabrušeni meč. Politični položaj ne zadovoljuje sicer tudi zmagovalcev popolnoma, vendar so glavno dosegli i strli so tisto ošabno, domišljavo vsenemško rožljanje in večno ogrožavanje sosedov, naslonjeno na mehanično obrušeni brezsrčni materializem, imenovan die Kultur, čije brezobzirnost in nesramnost smo v obliki različnih kulturnobojujih njih društev in članov britko občutevali i mi na svoji lastni koži. V sled zmage antante in njej pridruženih naših bratov Srbev smo dobili državno moč v svoji lastni hiši v svoje roke in na nas samih je ležeče, ali naj to moč in svobodo upotrebimo, da zarežemo v lastno meso in podereemo lastno stavbo, ali v to, da sezidamo nezavzetno trdnjavo lastne narodne države. Stojimo pred rešitvijo istega vprašanja kot ga je stavila zgodovina pred tisoč leti našim prednikom, naseljenim od izliva Labe in Odre pa nepretrgoma čez Salo, Vltavo, Do-

navo, Travno do Adrije, in od Tagliamenta čez celo Podonavje pa do Carigrada in Aten...

Da bomo od zgodovine, človečanstva in civilizacije stavljeni nam nalogi kos, moramo predvsem poznati politični položaj, kot ga je ustvarila svetovna vojna in v ta namen zasledovati vsako gibanje drugih držav ter gledati, da mirno, dostojno in v stvarni obliki storimo v lastnem interesu potrebne protikupe, da smo položaju ne samo dorasli, ampak da ga po svoji volji tudi ustvarjamo in prisilimo druge, da od nas ustvarjenemu položaju slede. In v ta namen mora danes vsak državljan sodelovati po svojih močeh, ker naša država nam je vsem skupna zgradba, skupno gospodarstvo. In v ta namen hočemo i mi po svojih močeh prispevati. Za danes se pa omejimo le na kratek pregled.

Iz svetovne vojne so izšle brezdvomno močnejše.

Zjedinjene Države Severo-amerikanske

z glavnimi mesti Washington, New York, Chicago, St. Francisco itd., ki so večje nego cela Evropa in imajo le 110 milijonov nad vse marljivih, iznajdljivih in praktičnih prebivalcev, ki se prištevajo k angleški rasi, dasi se po njih žilah pretaka kri vsega človeštva, tudi črncev. Svetovno vojno so porabili v izvežbanje in sestavo močne armade, pri čemur so preiskusili tudi vojaško zmožnost svoje industrije. Tega praktični Amerikanci niso storili tjavendan; med Evropo in Azijo leži namreč Veliki ali Tihi Ocean, posejan z bogatimi otoki in na drugi strani tega oceana leži Kitajska, Mongolija, Vzhodna Sibirija itd., bogate in rodovitne dežele, ki bi bile imeniten vir bogastva za podjetne in petične Amerikance, da ne leži vmes — 70 milijonska Japonska, druga Nemčija, izborna oborožena in disciplinirana, ležeč Amerikancem na potu kot pes na straži, pripravljen, da vsak čas naskoči in ugrizne ne-ljubega prihajajoča in nevljubljenega konkurenta... Ta Japonska je še tako predrzna, da celo sama sili v Ameriko... Tu leži torej dovolj amonika za eksplozijo; nas interesira cela stvar le posredno, ker je jasno, da se ne bomo vmešavali.

Gospodarsko in politično stoji Sev.-Amerika sijajno; ker pa vsled visoke vrednosti dolarja ne more izvažati, je doseljeno delavstvo v ogromnih množinah deloma ali popolnoma nezaposleno.

Predno začne Amerika svoj ples z Japonsko, je pričakovati, da zedini i druge amerikanske države pod svojim okriljem. Ako se Japonski ne posreči, vsvariti si iz Kitajske in Koreje vojaški naborni rezervoar, je izid tega dvoboja komaj dvomljiv, ker ni pričakovati, da bi zaveznica Japonske, Anglija, maširala proti lastnemu detetu, Zjedinjenim Državam.

Druga država, ki je neizmerno pojačena izšla iz svetovne vojne, je

Anglija,

ki meri v Evropi le 314.000 km² s 45¹/₂ milijona prebivalcev, ki pa meri s svojimi dominijoni, to so neke vrste njene zvezne države, in naselbinami po celim svetu nad eno četrtino sveta in človeštva. Najnevarnejših dveh konkurentov, Nemčije in Rusije, se je iznebila za dogleden čas in danes vlada v Aziji, Afriki in Avstraliji takorekoč neomejeno, v Evropi, Ameriki in Velikem Oceanu, pa v tihem sporazumu z interese. Ker se boji panslavizma, dela povsod in dosledno, dasi v lepi obliki, proti Slovanstvu in protežira v ta namen vse narodnosti v Orijentu ter jih pojačava proti Slovanstvu. Tudi Jugoslavija je občutila že ponovno to njeno politiko: koroški plebiscit, Baranja, Albanija, Velika Grška itd. so vse dosledni pojavi njene protislovanke metode. Od svetovno-vojnege plena je profitirala ogromne dežele v Orijentu (Mezopotamija, Palestina, Arabija) in veliki del nemških kolonij v Afriki, tako da stoji danes na višku svojega dosedanjega razvoja.

Enako je s

Francijo.

Nemci so ji sicer uničili bogato njeno industrijo v Severni Franciji, zato je pa po zmagi zadela Nemčijo skoro v srce, ko ji je za nadomešek vzela dve najbogatejši pokrajini: Alzacija-Loreno, ki sta tvorili vsled silnih naravnih bogastev nemško vojaško in industrijsko moč, in najbogatejši del Gorenje Šlezije, z ogromnimi premogokopnimi, železnimi, srebrnimi in drugimi rudniki ter številnimi plavži in tvornicami, in dala vse to svoji zaveznici Poljski. Povečala se

je s tem od 536.000 na 550.000 km² ter pomnožila prebivalstvo od 39 na 40 milijonov. Obdržala si je vse stare prijatelje in pridobila ogromno množino novih, obvezavši jih s številnimi uslugami, tako da stoji danes Francija ravno tako sijajno v središču politike, civilizacije in svetovnega gospodarstva kot je stala ob času velikih dveh Ljudovikov XIII. in XIV. Da si je pomnožila na stroške Nemčije in Turčije svojo kolonijalno posest, seveda ni treba posebej poudarjati.

Italija

je bolj slabo odrezala, se silno zadolžila in si vsled podjarmljenja številnih Jugoslovenov (600.000) iz Nemcev v Tirolah nakopala sovrastvo dveh močnih sosednjih narodov. Tudi njen notranji položaj ni sijajen.

Nesrečna bratska nam

Rusija

pa je zapadla začasno političnemu eksperimentu in mrtvilu. Samo v Evropi je merila pred vojno 5¹/₂ milijona km², torej več nego vsa ostala Evropa skupaj, in štela nad 150 milijonov prebivalstva. Marca 1917 so revolucionarne sile, na čelu jim meščanstvo, vjeli in odstavili carja ter njegov režim, ne da bi bili popreje zanesljivo poskrbeli za nadomestek; v zahvalo so najzagrizenejši socijalisti, tkzv. komunisti ali boljševiki z Rusom Ljeningom in celimi jatami judov odrinili meščanstvo od vlade, ga kratkim potom podavili in postrelili, tako da je ruski narod danes takorekoč brez inteligence. Vse premoženje so rekvirirali, uničili pri tem vsa veleposestva in 95% delavnic in tvornic ter vpejlali najneumnejše ideje kot zakon. Posledice niso izostale: na veleposestvih raste trava, stroji so razpadli, ruski narod pa umira lakote v milijonih. Iz številnih med državljansko vojno nastalih in propalih držav so se obdržale doslej na ozemlju Stare Ruske sledeče države: Poljska z 250.000 km² in 23 milijonov prebivalcev, Litvska 53.000 km² in 2¹/₃ mil. prebivalcev, Letonija 50.000 km² in 2 mil. prebivalcev, Estonija 44.000 km² in 1¹/₂ mil. prebivalcev, Finska 375.000 km² in 3¹/₂ mil. prebiv., ter Rusija z Ukrajino 4.750.000 km² in 115 milijoni ljudi. K tej pride še Sibirija, ki je tudi v ruski oblasti in je še večja od evropske Rusije. Ni dvoma, da bo Rusija vstala, še silnejša in močnejša kot je bila, ker bo demokratična, in da bodo vse obrobne gori navedene države priklopljene v eni ali drugi obliki ruski državi, z edino izjemo morda Poljske, ker tako zahteva življenski interes silnega ruskega kolosa. In takrat utegne priti tudi naš dan; od Adrije pa do Tihega oceana, od Arhangelska pa do Carigrada in Soluna mora biti naš dan!

Nemčija

se polagoma toda sigurno oporavlja od silnega udarca izgube svetovne vojne in s tem izgube zasanjanega svetovnega gospodarstva od angleško-francoskega preliva pa do predvrat Indije in v gospodarski obliki tudi do Tihega oceana. Izgubila je res stotilijarde vredne province Alzacija-Loreno, bogati del Šlezije poleg vojnega in številnega trgovskega ladjevja ter mora plačati tudi visoko odškodnino. S tem se je zmanjšala zaeno z na Poljsko in Dansko izgubljenimi provincami od 540.000 na 480.000 km², toda vedno še šteje 60 milijonov prebivalcev, silno pridnega in delavnega ljudstva, nadarjenega zlasti za tehniko, in obdržala je še vedno jako bogate kraje v Saški, Pomenju itd. Jadikovanje njene vlade, da ne more plačati naložene ji odškodnine, je seveda samo glihanje prevajanega grešnika; so ljudje, ki trdijo, da je Nemčija tako na Poljskem, v Belgiji in Franciji, po brezštevilnih gradovih, tvornicah in vilah več naropala kot pa ima plačati odškodnine. Saj smo videli, kako je iz Italije vozila še celo iz zida potrgane okenske okvire, in očividci pripovedujejo, da je iz Besarabije vozila domov še celo — prst, seveda z avstrijskim premogom, ki ga plačujemo mi danes s slabo valuto. Tudi v Italiji, Srbiji in Rumuniji je vse pobrala, karkoli so njeni vojaki mogli narediti premakljivim! Ni dvoma, da bo Nemčija plačilo gospodarsko zmogla, dasi se zvija in nagaja, kar le more in v upanju, da se politični položaj spremeni, da se — izmuzne.

Med novonastalimi državami je največja

Poljska,

republika, ki šteje 23 milijonov prebivalcev in meri 250.000 km². Torej velikost Jugoslavije. Vsled sosedstva in lanske vojne s sovjetsko Rusijo prilike še niso toliko urejene kot pri nas; vendar je na potu h konsolidaciji, da si jo tu vrednost njenega denarja silno tlači. Njena krona je namreč vredna komaj 1/10 naše.

Na

Čehoslovaškem,

ki meri 140.000 km² in šteje 14 milijonov prebivalcev (republika, prezident prof. Masaryk) se razmere zadovoljivo razvijajo. Komunizem, ki je ogrožal obstoj mlade države, je premagan, nacionalni Nemci so že tudi med lastnimi Nemci precej diskreditirani, Madžarov pa itak ni nad en milijon. Jedro države tvorijo Čehoslovaki (10 milijonov). So naši zavezniki v obliki „Male antante“, to je zveze, ki stopi v veljavo, čim bi kdo ogrožal obstoj Jugo- ali Čehoslavije.

Njih sosedja je ohola nekdanja

Madžarska.

ki meri danes toliko kot predvojna Srbija (87 tisoč km², preje 300.000 km², in šteje 6 milij. prebivalcev. Glavno mesto Budimpešta je le 60 km oddaljena od meje. Sedanja madžarsko generacija, ki je bila navajena drugim narodom ukazovati, to ponižanje silno boli, pa se bo treba seveda privaditi.

Rumunska,

naša zaveznica v obrambi, se je povečala od 131.000 na 292 km² in od 7 1/2 milijona na 15 milijonov prebivalcev. Je tudi silno bogata dežela, da si ima še bolj slabo upravo.

Bolgarijo

so za kazen tudi pristrigili ter meri le še 87.000 kvadratnih kilometrov s 4 1/2 milijona prebivalci. Ko napravi pokoro za svoje grehe med svetovno vojno, bo med njo in Jugoslavijo mogoč razgovor o političnem zblizanju. Med Bolgari in Srbi velja namreč isto kot med Slovenci in Hrvati: ne ve se, kje neha eno pleme in začne drugo. Od Celovca pa do Carigrada in Soluna se nahaja namreč celo morje jugoslovanskih dialektov, prehajajočih iz enega v drugega, ne da bi se vedelo, kje in kedaj začne ali preneha eno ali drugo. Naša nesreča je bila, da so vzeli lokalni kulturni delavci vsak iz svojega okoliša po en dialekt in jeli v njem pisati, ne da bi bili popreje pregledali celo morje; tako smo dobili tri pismene jezike mesto enega. V tem dejstvu leži že tudi edino zdrava rešitev, ki bo polagoma prišla takorekoč sama po sebi.

Tudi

Grška

se je razkoračila od 65.000 na 150.000 km² ter šteje šest milijonov prebivalcev. Stari kralj Konstantin, ekscesarja Vilhelma svak, se je vrnil proti volji antante na prestol, in da bi si ga utrdil, je započel vojno proti Turkom. Zasanjal je o grškem Carigradu! Pa jo je izkupil; še celo boljševiski so vzpričo teh sanj prišli Turkom na pomoč in Konstantin je zopet v nevarnosti, da gre.

Končno naj navedemo še zadnjo našo sosedo na Balkanu,

Albanijo,

ki jo hočejo imeti Italijani za svojo kolonijo. Meri 26.000 km² in ima kakih 800.000 prebivalcev. Meje še niso končno veljavno določene in tudi vladavina še ne, vendar je pa mednarodno priznana.

Nemška Avstrija

dobi od antante posojilo in se začasno ne združuje z Nemčijo. Naša država stoji ž njjo v dobrih odnosih. Meri 82.000 km² ter šteje 6 1/2 milijona prebivalcev.

Okrajno Tajništvo Radikalne Stranke
se nahaja v Kočevju št. 58.

Uradne ure v torkih in četrkih od 11. do 12. ure.

Politične beležke.

Madžarska vlada je vzprejela ultimatum Male antante, katere tvorijo kot znano Čeh- in Jugoslavija ter Rumunija, in se je zavezala tekom osmih dni vzprejeti od parlamenta zakon, s katerim so Habsburžani enkrat za vselej odatavljeni z madžarskega prestola. S tem je storjen jako važen korak k utrditvi Avstrijo nasledujočih držav, kjer Habsburžani in njih prijatelji špekulantje igre vse doslej niso smatrali za izgubljeno. S tem zakonom na Madžarskem so pa svojo ulogo končno veljavno doigrali. Karla in Cito so peljali pred par dnevi na angleški ladji po Donavi mimo Beograda v Črno morje, odkoder bo prepeljan najbrže na kakšen samotni otok Atlantskega ali Tihega oceana liki svoje dni Napoleon. Kakšna čustva so morala pač navdajati zadnjega maziljenega Habsburžana, ko se je peljal kot ujetnik mimo še pred kratkim tako zaničevanega, a sedaj tako zmagovitega Beograda, središča 14 milijonov Jugoslovancev, ki jih Dunaj s svojo Hofburg ni znal obdržati v svojem območju!

Tudi Karlu se je primerilo isto kot svoje dni Ludviku XVI.: vnebovpijoči grehi brezvestnih prednikov so se maščevali na neznanem potomcu!

Vsako strankarjenje je prenehalo v Jugoslaviji, zlasti pa v Sloveniji, kot bi odrezal, ko se je pojavil Karl Habsburški na Madžarskem. Čutili smo pač vsi, da hoče vdreti volk v stajo! Kot en mož so nastopile v Ljubljani vse politične stranke, na čelu SLS, o kateri so neodgovorni elementi že dalje časa šepetali, da ji habsburški načrti niso neznan ter so hoteli že vedeti, da ona med svojimi zanesljivimi pristaši pripravlja v gotove namene že tla... Govorilo se je celo o tajnih konventikljih... Vsa ta grda sumničenja je ovrгла stranka z oficijelnim in odločnim nastopom proti Habsburgovcem, postavivši se na čelo cele protihabsburške akcije v Ljubljani in nastopivši na čelu tozadvernega javnega shoda v Ljubljani, ki je na eventualne nerazsodne njene pristaše po deželi deloval kot mrzli curek! To je tudi edino pametno, kar je mogla storiti; ali mislijo v resnici stari skriti šuštercijanci, da bi se jim pod vlado tuje dinastije, ki bi jo zaeno z državo držal pokonci tuj narod, boljše godilo? Kdaj je bil še hlapec na boljšem nego gospodar? In ali mislijo gotovi ljudje, da bi si mi, ki se zavedamo, hvala Bogu, kaj pomeni lastna država, pustili isto vzeti kot krotki janjci volno? Hvaležni smo vodstvu klerikalne stranke za možat nastop v prid skupne naše očetnjave ter smo prepričani, da je bil ta nastop tudi odkritosrčen. Na to sledeči dogodki so ga tudi sijajno opravičili ter pripravili da si ne številnim zato pa toliko bolj zagrizenim skritim malkontentom nemalo razočaranja, ki pa sigurno ni bilo zadnje!

Parlament se je sešel 20. oktobra v Beogradu; večina, sestavljena iz radikalov, demokratov in njih priveska samostojnih dela z vso paro; v obliki zakonodavnega odbora, to je nekakega odseka eelega parlamenta, v katerem so zastopane vse stranke, se podira in odpravlja nerabna stara šara zakonov in naredb ter vstvarja enotna zakonodaja za vso državo. Ta večina, ki je podpirajo tudi trezni socialni demokratje, ima očitno cel načrt, po katerem naj se zgradi država: centralna in parlamentarna država z veliko samoupravo ljudstva v občini, okraju, okrožju in poklicnih združitvah. Tako bi prišla i država i ljudstvo na svoj račun. Med počitnicami se je Radikalna Stranka trudila, da bi k delavni večini pritegnila še druge v opoziciji stoječe stranke in vstvarila tako v parlamentu delavni aparat, ki naj bi ne predstavljal same večine ljudstva kot sedaj ampak če la mogoče soglasnost eelega naroda treh plemen. Njen trud se je razbil deloma ob trmoglavosti opozicije, deloma demokratov, ki si v krajih, kjer še ni radikalcev, ne žele delitve vladne moči in vpliva. Opozicija gre pri tem demokratom nehote na roko ter jači po nepotrebnem njih moč.

V Ljubljani je te dni prevzel županske posle novi župan, gospod dr. Ljudevit Perič, še jako mlad mož, po poklicu odvetnik, v jugoslovenski javnosti pa še nepopisan list. Bil je jugoslovenski prostovoljec ter je l. 1915 naredil znani marš s Srbi skozi Albanijo. Izhaja iz delavskih krogov in je socialni demokrat. Na ščit so ga po znani tragični politični karieri gospoda Peska dvignili iz nasprotja do JDS

klerikalci, NSSarji ter soc. demokratje. Ta vladajoča večina pa boleha poleg težkih notranjih nasprotstev tudi na isti bolezi kot večina občinskih zastopstev po industrijskih krajih: na pomanjkanju občinskim nalogam doraslih moči in stoji vsled tega mladi in simpatični ljubljanski župan pred precej težavno nalogo.

Kočevska inteligenca, posvetna kot duhovna, vštveši nekatere obrtnike, nastopa proti složnemu delovanju obeh narodnosti v okraju in hoče politično organizirati Kočevjarje na nemško-nacionalni podlagi pod krinko Bauernbunda. Med kmeti agitirajo ti ljudje z banatskim Švabi, češ, da jim bodo oni pomagali zopet menda na nacionalnega konja v okraju, češ, da so Švabi pri vladi, to je menda pri beogradskih vodilnih pripadnikih naše stranke, dobro zapisani. Mi resno dvomimo, da bo iz te moke kaj kruha; sebi ne boste koristili, a Švabam škodili. Sicer je pa kočevski kmet in obrtnik v splošnem preveč prevdaren in realen, da bi se pustil voditi od praznih nacionalnih fraz; le stari preizkušeni borci šulferajna in sūdmarke solidarno stikajo glave; ko se prepričajo, da ne gre, pa znamo postati še vsi dobri prijatelji. Karlova avantura je odkrila marsikaj.

Gospodarstvo.

Davek na poslovni promet. Da obvarujemo naše bralce in prijatelje event. neljubih posledic, hočemo v naslednjem v kratkih besedah podati najglavnejše določbe zakonov in uredb o tem davku. Pripominjamo le, da je ta davek že skoraj v vseh modernih in naprednih državah vpeljan.

Pri tem se hočemo omejiti na določila, ki veljajo le za obrtne in trgovske obrate v splošnem in ki tedaj zadevajo največje število davkoplačevalcev.

Po določilih člena 127 a do začasnega zakona št. 436, Uradni list št. 136/1920, se je uvedel davek na poslovni promet in je za navadne obrtne in trgovske obrate znašal toliko, kolikor je bilo za leto 1920 predpisano pridobnine z državnimi pribitki vred. Ker je ta zakon stopil v veljavo dne 1. julija 1920, je bil s tem tedaj poslovni davek predpisan do 30. junija 1921.

Ker je z uredbo z dne 27. junija 1921, Uradni list št. 113, uveden s 1. oktobrom 1921 novi davek na poslovni promet, treba bo tedaj za čas od 1. julija do 30. septembra 1921 plačati še eno četrtino pridobnine z državnim pribitkom vred, ki je predpisana za leto 1921 in ki je v večini ostala enaka kakor za leto 1920.

Po novi uredbi, veljavni od 1. oktobra 1921 dalje, se plačuje ta davek z 1% napravljenega kosmatega prometa in sicer

- a) pavšalno,
- b) po knjigi o opravljenem prometu.

Pavšalno plačujejo ta davek med drugim krošnjarji, poulični prodajalci, vozuiki z 1 ali največ 2 konjema in vsa ona podjetja, vsi oni obrati in prosti poklici, katerih letni promet ne presega 40.000 K ter dalje vse osebe, ki so izvršile slučajni promet stvari proti odškodnini, ki presega 20.000 K. Pri tem so izvzete vse nepremičnine.

Vsi ti morajo na poziv davčnega oblastva vložiti prijave po vzorcu b), navesti svoto letnega prometa, izvršenega v predidajočem letu ter plačevati četrtletno davek na poslovni promet.

Krošnjarji in drugi obvezanci z obrtnim dovoljenjem za 1 leto ali krajšo dobo plačujejo ta davek na podlagi prijave b) za celo leto, odnosno za del leta vnaprej obenem s plačilom ostalega neposrednjega davka. Osebe pa, ki so izvršile slučajni promet stvari (premičnin itd.) proti odškodnini, ki presega 20.000 kron, morajo v 14 dneh prijaviti vsak tak primer s prijavo po vzorcu b) in plačati 1% oni davek.

Po knjigi o opravljenem prometu, katero morajo voditi od 1. oktobra 1921 dalje, plačujejo 1% oni poslovni davek:

1. S knjigo po vzorcu A
  - a) vsa podjetja, zavezana posebni pridobnini,
  - b) vse družbe z omejeno zavezo in
  - c) vse protokolirane tvrdke.

To knjigo morajo tedaj voditi vsi, ki so po zakonu zavezani voditi poslovne knjige, kakor tudi vsa ona podjetja in vsi oni obrati, katerih letni promet je v preteklem davčnem letu presegal 1 milijon kron.

2. S knjigo po obrazcu a) vodijo vsa ostala podjetja in vsi ostali obrati kakor tudi vsi prosti poklici, ki plačujejo davek pavšalno in ki so oproščeni tega davka.

Tega davka so oproščeni poleg drugih v uredbi natančneje označenih:

1. Kmetovalci glede prometa z lastnimi proizvodi vseh kmetijskih strok, toda le, če prodajajo lastne proizvode osebno sami, neposredno iz svoje roke. Vsi ti proizvodi pa so zavezani temu davku v nadaljnjem prometu do porabe, če jih prodajajo posredniki ali če prodaja kmetovalec sam poleg svojih tudi tuje proizvode.

2. Proizvodi hišne industrije v izrečno omejenem obsegu — izključno v rodbinskem krogu — odnosno promet malih obrtnikov, ki delajo največ z dvema stalnima pomočnikoma ali uslužbencema (vajencema, učencema).

Natančnejši podatki razvidni so iz uredbe in pravilnika v Uradnem listu št. 113 (Uredba št. 289, pravilnik št. 290) in iz razglasa delegacije ministrstva financ v Ljubljani v Uradnem listu št. 131.

Ker so predvidene kazni za prestopke visoke in ker se že s 1. novembrom t. l. prične prometna kontrola po finančnih organih glede vodstva knjig in vpisovanja dnevnih prometov, se vsi opozarjate na dolžnosti, ki vam jih nalagajo predpisi o tem davku.

Kedakcija pa je pripravljena na osebna ali pismena vprašanja svojih naročnikov dajati natančnejša pojasnila v prihodnih izdajah svojega lista.

Tu navedeni vzorci, na katere se mora dnevni promet vpisovati, se dobe pri davčnih uradih in tobačnih zalogah.

Dopisi.

Mozelj. Dne 25. septembra je priredil v Mozlju v gostilniških prostorih g. Josipa Putreta Okrajni Odbor Radikalne Stranke javni ljudski shod. Kot glavni govornik je nastopil dr. Sajovic iz Kočevja, ki je razložil potek svetovnih dogodkov od prevrata dalje, vlogo, ki je odmenjena Jugoslaviji v svetu ter njen ustroj, zlasti ustavo in položaj v državi. Razložil je programe vseh strank, zlasti Radikalne ter izrazil mnenje, da bi bil čas, da obe narodnosti v okraju zopet složno delujeta v procvit in korist vseh. Kot primerno bazo je označil program Radikalne Stranke, razloživši nam nato njeno zgodovino in program ter pozval nato navzoče, naj se o tem izrazijo. V nato sledečo debato so posegli gg. učitelj Lovro Kleindienst, Franc Vardjan, Franc Hiris, Jože Rom, Janez Putre itd. Vsi so se izrekli za ideje predlagatelja, kar so potrdili tudi vsi navzoči, ki so se skoro vsi brez razlike narodnosti prijavili pismeno tudi takoj v stranko. Navzoči Okrajni Odbor jih je sprejel in se je nato izvolil sledeči odbor:

Predsednik Franc Hiris, posestnik in veletržec, Verderb 8; podpredsednik Lovro Kleindienst, učitelj v Škrilju; tajnik Fr. Metlikovič, posestnik v Rajndolu; namestnik Franc Primec, posestnik v Kočarjih; blagajnik Jože Montel, posestnik v Mozlju 32; odborniki Janez Putre, posestnik in trgovec, Turkova Draga št. 4, Mihael Lakner, posestnik v Verdrengu in Oberpoksteinu, Janez Widmer, posestnik v Kočarjih, v Suhi- in Kačjivasi, Janez Putre, posestnik v Mušjivasi in Jože Putre, posestnik in veletrgovec v Mozlju; revizorji Ludvik Schemitsch, posestnik v Verderbu in Franc Vardjan, posestnik in trgovec v Škrilju.

Briga. Pri nas je vstopila takorekoč cela občina v Radikalno Stranko, to pa iz razloga, ker nam ugaja njen program, ki je prilagoden potrebščinam malega posestnika in obrtnika, njeno delo in preteklost, pa tudi iz razloga, ker smo v naši jezikovno mešani občini za skupno delovanje vseh državljanov brez razlike narodnosti. Le s skupnim nastopom na zunanji si bomo mogli v svobodni naši državi priboriti tiste ugodnosti in naprave, ki jih naša precej velika, toda od prometnih sredstev odrezana občina nujno rabi. Dne 2. oktobra smo ob na-

vzočnosti odposlancev Okrajnega Odbora Radikalne Stranke iz Kočevja, med njimi dr. Sajovica, izvolili odbor stranke za našo občino in sicer:

Predsednik Matija Gladič, posestnik v Doljni Brigi št. 25; podpredsednik Mihael Marinč, istotam posestnik; tajnik Jože Hutter, župan in trgovec v Brigi; namestnik Matevž Hace, posestnik v Doljni Brigi; blagajnik Fr. Ješelnik, posestnik v Gornji Brigi; odborniki Anton Poje, posestnik in trgovec v Prežah, A. Cimprič, posestnik v Gornji Brigi ter Jože Žagar, posestnik v Spodnji Brigi; preglednika računov Jože Rački in Jakob Križ, posestnika v Brigi.

Predsednik in podpredsednik prideta v Okrajni Odbor v Kočevje kot člana. Imenik članov predložimo v kratkem. Predstojećih občinskih volitev se udeležimo pod našo stranko.

Črni potok. Ker se je precejšnje število posestnikov in obrtnikov iz naše občine izjavilo za skupno delo s Slovenci v gospodarstvu in politiki in sicer na podlagi programa Radikalne Stranke, se je na 6. oktobra vršečem se sestanku po temeljitem razgovoru in nadaljnih številnih pristopih v stranko izvolil sledeči odbor te stranke za našo občino:

Predsednik Ivan Jaklitsch, posestnik v Črni potoku; podpredsednik J. Malnar, posestnik v Zajčjem vrhu; tajnik Ivan Gasparič, posestnik v Črni potoku; blagajnik Franc Eisenzopf, posestnik v Črni potoku; odborniki Jože Wolf in Andrej Jaklitsch, posestnika istotam; namestnika Franc Rankel in Janez Ruppe, posestnika iz Zajčjegavrha; preglednika računov Matija Benčina, župan in posestnik ter Jože Debeljak, posestnik v Črni potoku.

Vpisovanje se še vrši. Udeležimo se tudi predstojećih občinskih volitev, da preiskusimo moč stranke.

Dnevne vesti.

Njegovo Veličanstvo kralj Aleksander I. se je 1. t. m. vrnil v Beograd. Kralj je popolnoma okreval. Prva njegova pot je bila na grob svojega očeta ranjkega kralja Petra I., v Oplenac. Kralj povzel takoj izvrševanje vladarske oblasti, ki jo je za časa njegove odsotnosti vršil ministrski svet. Žojim vred se je povrnil iz Pariza tudi ministrski predsednik Nikola Pašić ter prevzel takoj uradne posle.

Prvo in to številko našega lista smo razposlali na številne naslove po celi naši domovini, kjerkoli računamo na simpatično spremljanje našega gibanja. Ako bi pa bili izpričo precejšnjega dela, ki ga opravljamo žrtvujoč prosti čas za dobro stvar, le koga prezrli ali da se je zgodila napaka v ekspediciji, prosimo blagohotnega oproščenja in ev. tudi naročitve, ker imamo od prve številke še par sto izvodov na razpolago.

Upravništvo „Radikala“.

O davku na poslovni promet priobčujemo danes na drugem mestu kratek pregleden članek izpod peresa davčnega strokovnjaka. Opozarjamo nanj zlasti vse trgovce, obrtnike z več kot dvema pomagačema ter pripadnike prostih poklicev. Od 1. t. m. se že vodi kontrola po finančnih kontrolnih organih. Tudi krošnjariji so podvrženi temu davku.

Splošna organizacija vojnih invalidov naznanja, da se vrši invalidski shod dne 13. novembra v Kočevju ob pol 2. uri popoldne v prostorih gostilne Činkelj. Poroča tovariš Belinc iz Ljubljane.

Gospod Alojzij Jamnik, bivši učitelj in ponižni tajnik „Samostojnih“ je bil od ministra Samostojnih gospoda Ivana Pučija iz Velikih Lašč sprejet v državno službo in takoj imenovan za svetnika v VII. činovnem razredu. Njegova naloga, ki je nihče drugi ne more izvršiti, je izvesti nekako poklicno organizacijo menda kmetovalcev. Smo radovedni, kaj je to! Poznamo v naporni in požrtvovalni državni službi osivele može, med njimi celo z akademično izobrazbo, ki pa še danes niso svetniki! Poznamo pa tudi izvanredne zmožnosti gospoda Alojzija Jamnika! Revizija uradništva, kedaj prideš?

Uradništvo vseh kategorij toži, da z do-
sedanjimi prejemki ne da shajati. Verjamemo, ker

vidimo in izkušamo. Zakonodajni odbor bo vzel uradniško vprašanje v najkrajšem času v pretres; pričakujemo, da bo državni hrbtenici ustvaril trdno podlago, istočasno pa tudi poskrbel, do iz uradniških vrst izginijo elementi, ki ga sama diskreditirajo. Paševanje strank v prevratni dobi ima težke svoje grehe. Velja naj načelo: le potrebno, pa to dobro in tako plačano, da zamore zaeno z rodbino stanu primerno živeti. S paraziti pa brezobzirno proč!

Morilec ministra Milorada Draškovića. Aliagič je bil 26. p. m. obsojen v Zagrebu na smrt, sokrivci pa po 15 let ječe. Smo mnenja, da bodo samo brezobzirne eksemplarično drakonične kazni zamogle zatreti bujno poganjajoče zločinstvo, ki naj se mu ne daje potuhe, tudi z različnimi pomiloščenji ne. Bolano in zločinsko se mora od zdravega ločiti!

Občinska sodišča proti pobijanju draginje bodo ukinjena. Njih delovanje je že sedaj toliko kot brezpomembno, ker njih odločb sodišča ne priznavajo, češ, da niso v skladu z ustavo.

Kos boljše vizma tiči v naredbah proti lastnini hiš. Po ustavi je prostost lastnine zadržana. To prostost uživajo vsi lastniki ter jih ima ščititi brezpogojno vsako sodišče proti vsakemu nasilju. Le tisti državljani, ki so vtaknili svoje prihranke v hiše, torej lastniki hiš, so tako nesrečni, da delajo žnjimi takozvani stanovjski državni uradi kar hočejo. Te uredbe niso v skladu z ustavo, slone-le na naredbah in tudi najemnikom ne prinašajo blagoslova. Proti tem naredbam bo treba začeti boj z vsemi postavno dovoljenimi sredstvi, zlasti kar je polno upravičenih pritožb o poslovanju teh uradov. Prihodnjic prinesemo strokovnjaški članek o tem vprašanju, na kar že sedaj opozarjamo.

Izgube Nemcev v Šleziji so po odločitvi Najvišjega sveta v korist Poljakov jako težke. Od 1.950.000 prebivalstva odpade na Nemčijo le 965.000 ali 49%, na Poljsko 51%. Kot znano je bilo v plebiscitnem ozemlju oddanih za Nemčijo 62%, za Poljsko pa 38% glasov. Od važnih mest, ki so središče tamošnje industrije, ki je morda največja na svetu, so izgubili Nemci Katovice in Kraljevo Huto. Mesti imata nemško večino, ker je bilo v prvem oddanih skoro 23.000 glasov za Nemce, v drugem pa 32.000, dočim je bilo oddano v prvem le 3500 poljskih glasov, v drugem pa 11.000. — Okolica je seveda pretežno poljska in so mesta le ponemčene ali nemške industrijske naselbine v poljskem kmetskem morju. Od v pogonu se nahajajočih premogokopov jih odpade 52½ na Poljsko, Nemčiji jih ostane 11½, od 16 cin-kovih in svinčenih rudokopov le 4 na Nemčijo ter izgube na cin-kovih 86%, na svinčenih 77%. Od produkcije srebra izgube letno 2000 kg v vrednosti 15 mil. zlatih mark. Od 37 plavžev izgube Nemci 22 ali od letne produkcije 570.000 ton železa 400.000 ton. Industrijsko ozemlje je torej razdeljeno. Obe državi sta to delitev pripoznali. Vendar dobe Nemci še veliko le s Poljaki obseljene zemlje. Kot znano je vsa Šlezija praslavanska zemlja, ki so jo pa Nemci s svojo gospodarsko politiko še pod poljskimi kralji Piastoviči, oziroma pod češko in avstrijsko krono, zlasti pa pod prusko krono z gospodarsko politiko, predvsem rudarstvom, ponemčevali. Avstrija je izgubila Šlezijo na Prusko za časa Marije Terezije l. 1763. Odslej je šla germanizacija skokoma kvišku. Ostale so le še popolnoma slovanska imena v čisto nemških krajih. Dežela je nad vse bogata. Avstriji l. 1763. ostali del Šlezije je pripadel večinoma češki državi ter je bil kot znano tudi težak boj pri razmejitvi za tkzv. Tešinjsko, kjer so tudi silni premogokopi, prebivalstvo pa tvori prehod od Čehov k Poljakom. Ta so v splošnem zmagali Čehi, zato so pa dobili Poljaki v rajhovski Šleziji nadomestek.

Trgovina z valutami.

Beograd: Dolarji dinar. 85, marke 41, leji 47.

Zürich: devize Berlin 2.32, New York 5.37, London 21.14, Pariz 39.50, Milan 21.70, Praga 5.15, Budimpešta 0.85, Zagreb 1.65, Bukarest 2.85, Varšava 0.18, Dunaj 0.17, avstr. žigosane krome 0.12.

Lastnik Konzorcij „Radikal“. Izdajatelj Okrajni Odbor Radikalne Stranke v Kočevju. Odgovorni urednik Ivan Bogataj. Tiskarna J. Pavliček, Kočevje.